

ŚP. KSIĘDZA BISKUPA WINCENTEGO URBANA ZWIĄZKI Z OPOLSZCZYZNĄ

Biskup Wincenty Urban, zmarły 13 grudnia 1983 r., zapisał się trwale w dziejach powojennego Kościoła na Śląsku jako aktywny duszpasterz, biskup, kierownik ważnych placówek nauki kościelnej, przy tym wytrwały dydaktyk, wychowawca młodych pokoleń kapłanów i płodny pisarz¹.

Dla W. Urbana Śląsk był drugą ojczyzną. Wyrósł bowiem na wschodnich rubieżach naszego państwa — ur. w 1911 r. w Grodzisku (diec. przemyska), wykształcenie teologiczne i święcenia kapłańskie (1936 r.) otrzymał we Lwowie. Od wczesnych też lat był zainteresowany badaniem przeszłości tych terenów i wytrwale zmierzał do sfinalizowania magisterium i doktoratu pod kierunkiem znanego uczonego ks. Józefa Umińskiego.

1. Ze Śląskiem związały ks. W. Urbana następstwa II wojny światowej. W 1945 r. przybył najpierw na Opolszczyznę, gdzie w znacznej części znaleźli się w nowych warunkach dotychczasowi mieszkańcy parafii Biłka Szlachecka, zarządzanej przez ks. Urbana. Większość ich osiadła w parafii Grodziec koło Ozimka, na miejscu dotychczasowej ludności protestanckiej. Przy proboszczu ks. Wincentym Szpyrze duszpasterzował także ks. Urban, właściwie budując życie religijne nowej parafii. Przebywał tutaj przez rok, nie rezygnując z prób sfinalizowania swego doktoratu, przerwanego przez wybuch wojny, i rozglądając się w możliwościach pracy naukowej. Tak przeniósł się w 1946 r. do Wrocławia, gdzie bogate materiały Archiwum i Muzeum Archidiecezjalnego oraz Biblioteki Kapitulnej wymagały od zaraz zabezpieczenia, uporządkowania i konserwacji. Zdołał ukończyć przewód doktorski (1947 r.) i podjąć się pracochłonnych zadań w tych placówkach diecezjalnych. Kuria Opolska podjęła jeszcze starania o powrót ks. W. Urbana na Opolszczyznę, ale nie przyniosły one pozytywnego rezultatu². Z parafią w Groźcu bynajmniej nie zerwał on całkowicie łączności, odwiedzając ją regularnie, sprawując liturgiczne posługi, nasilone zwłaszcza od czasu otrzymania sakry biskupiej (7 II 1960). Uczestniczył w miarę możliwości

¹ Ukazały się dotychczas trzy książki pamiątkowe, zawierające biogramy, ocenę twórczości i bibliografię prac biskupa W. Urbana: *Nasza Przeszłość* 37 (1972), *Studia Theologica Varsaviensia* 10 (1972) nr 2 oraz wydany przez Siostry Elżbietanki z Wrocławia tom *Niestrudzony Siewca*, Wrocław 1976.

² Ciekawe zdarzenie przytacza A. Schletz w biogramie W. Urbana „*Nasza Przeszłość*” 37 (1972), 9.

w wielu parafialnych radościach, jubileuszach i smutkach, w miejscowym kościele udzielił także święceń kapłańskich jednemu z parafian (ks. Michał Wilk, 4 VII 1971). Wdzięczna parafia urządziła też swemu byłemu duszpasterzowi wspaniałe uroczystości 25-lecia kapłaństwa (2 VII 1961).

Ks. W Urban utrzymywał też kontakty z Diecezją Opolską na bardzo ważnej płaszczyźnie poprzez zajęcia w Wyższym Seminarium Duchownym. Kompletując grono wykładowców do założonego świeżo Seminarium w Opolu, ks. Administrator B. Kominek przewidział dla wykładów historii Kościoła znanego już sobie osobiście ks. Urbana, prowadzącego już takie zajęcia w Arcybiskupim Seminarium Duchownym we Wrocławiu (od 1947 r.). Seminarium opolskie zaczęło swe prace w 1949 r. w Opolu w wymiarze tylko 1 kursu, z braku miejsca dla pozostałych. Jest godnym odnotowania, że pierwsze wykłady w Seminarium, które rozpoczęły się 3 X 1949 prowadził właśnie ks. Urban³. W roku następnym Seminarium zostało przeniesione do Nysy, do bardziej korzystnego obiektu i powoli dochodziło do pełnego wymiaru roczników alumnów. Przez 10 lat — do momentu sakry i wykształcenia przez Diecezję Opolską własnego historyka w osobie ks. K. Doli — ks. Urban bardzo regularnie i punktualnie przyjeżdżał do Nysy, będąc pod tym względem wzorem rzetelności w wypełnianiu obowiązków. A przy tym miał wiele obowiązków we Wrocławiu i przygotowywał habilitację z zakresu nowszych dziejów Śląska o biskupie wrocławskim hr. Leopoldzie Sedlnickim (1836—1840). W wykładach seminaryjnych poświęcił wiele uwagi na przedstawienie dziejów Kościoła na Śląsku, co uzyskało następnie formę skryptu (*Zarys dziejów biskupstwa wrocławskiego*, Wrocław 1959, ss. 50).

Na szczególną uwagę zasługuje chętnie podejmowanie się ks. Urbana wygłaszania wykładów inauguracyjnych, tym bardziej, że po raz ostatni gościł w Nysie na dwa miesiące przed śmiercią. Podejmował takie tematy:

9 XI 1953 — Biskup Piotr II Nowak,

7 XI 1957 — Język polski w archidiakonacie opolskim w XVIII w

1 X 1983 — Odsiecz wiedeńska 1683 r.

Kronika seminaryjna zanotowała także inne odczyty W Urbana: 25 I 1953 r. był obecny na „wieczorze kolęd” w Seminarium, zaraz potem wygłosił prelekcję o biskupie Nankercze, a 19 II 1973 mówił o Słudze Bożym arcybiskupie Józefie Bilczewskim.

Jako zasłużonego, długoletniego profesora Seminarium biskup F Jop prosił o przewodniczenie uroczystej celebrze z racji 25-lecia Seminarium, obchodzonego 5 XI 1974.

Więzy W. Urbana z uczelnią nyską były trwale do końca także poprzez wierną pamięć o jej zbiorach bibliotecznych, do których regularnie przysyłał swoje książki, artykuły i wszelkie publikacje z dedykacjami.

³ Kronika Wyższego Seminarium Duchownego w Opolu t. 1: 1949—1959, pod datą 3 X 1949 (nie paginowane karty) podaje: „... poniedziałek 3 X wprowadził nas w świat... historii. Ks. dr Urban prowadził wykład tak, jak gdybyśmy się już dawno znali. Bez pardonu — naprzód! Po pięciu wykładach popatrzelismy trochę z przerażeniem na kartki skrzętnie wypełnione zapiskami. Niestety, przyznać trzeba, iż tkwiliśmy jeszcze w atmosferze gimnazjum, gdzie materiał powoli wkładano „łopatą do głowy”, a z drugiej strony nie uświadomiliśmy jeszcze sobie faktu, iż to akademia.”

2. Bp Wincenty Urban pozostawił po sobie obfitą twórczość pisarską. Bibliografia publikacji drukowanych (łącznie z oddanymi do druku) zamyka się liczbą prawie 400 pozycji, w tym kilkanaście książek⁴. Podejmował bardzo szeroką tematykę, pozostając jednak w kręgu historii Kościoła (jako biskup publikował swoje kazania, przemówienia i konferencje). Pisał z zakresu źródłoznawstwa, prezentował monografie parafii, biografie, studia z dziejów diecezji, poszczególnych problemów życia kościelnego, narodowego i naukowego. Początkowo skoncentrowany był na problematyce wschodniej, której zresztą pozostał wierny do końca życia. Od 1945 r. zaczął w jego twórczości dominować nurt śląskich zainteresowań badawczych. Uwarunkowane to zostało pozostającymi do jego dyspozycji materiałami źródłowymi, które jako kierownik Archiwum Archidiecezjalnego mógł wykorzystać bez ograniczenia. Dziś, z perspektywy czasu wiadomo, że nie ma chyba żadnej kategorii źródeł wrocławskich, których by W. Urban nie wykorzystał, oraz żadnego problemu, którego by nie poruszył. Nie rozwiązywał wszystkiego do końca, ale stawiał do dalszej dyspozycji i inspirował następnych badaczy. Pozostawał też zasadniczo w kręgu źródeł kościelnych, rzadko odwołując się do innych. Dysponując tak wspaniałą bazą źródłową, na jej podstawie podejmował się on wszelkich możliwych form pisarstwa naukowego: publikował źródła, ogłaszał regesty dokumentów, inwentarze źródeł i katalogi biblioteczne, drukował książki i artykuły, nie stroniąc od małych przyczynków, recenzji i kilkudzaniowych omówień i sygnalizacji problematyki. Z tego względu dorobek jego jest rozległy, wielowątkowy i różnotematyczny. Dla potrzeb historiografii nie zawsze łatwy do zakwalifikowania i zaszeregowania, jest jednak na pewno zauważalny i trwały. Już wcześniej zwrócono uwagę, że W. Urban publikował zasadniczo prace konstrukcyjnie nie dokończone, ale bogate materiałowo⁵. I to jest dużym wkładem biskupa do nauki historycznej na Śląsku.

Równocześnie nie można pominąć jego wielkiej roli w dziele przyswojenia nauce polskiej wyników badań uczonych niemieckich, którzy od początków XIX w. uczynili bardzo wiele w badaniach kościelnej przeszłości Śląska⁶. Do ich osiągnięć W. Urban dołożył wiele wątków i interpretacji rozszerzających perspektywę historyczną badanych zjawisk⁷.

3. Śląsk Opolski do 1945 r. stanowił integralną część diecezji wrocławskiej, organizacyjnie nie wyodrębnioną. Jednak jako region posiadał specyficzne akcenty pod względem społecznym i politycznym, co

⁴ Dorobek drukowany podają: A. Schletz i Z. Hrapkiewicz, *Bibliografia prac ks. biskupa dra Wincentego Urbana*, *Nasza Przeszość* 37 (1972), 15—36 (248 pozycji do 1971 r.); H. E. Wyczański, *Dwadzieścia pięć lat pracy ks. biskupa Wincentego Urbana nad dziejami Kościoła na Śląsku*, *Studia Theol. Varsaviensia* 10 (1972), nr 2, 8—22 (234 pozycje do 1971 r.) oraz w tomie *Niestrudzony siewca: Bibliografia prac ks. biskupa profesora Wincentego Urbana*, str. 185—206 (318 pozycji do 1975 r.).

⁵ H. E. Wyczański, art. cyt., 7—8.

⁶ Por. J. Kopiec, *Historiografia diecezji wrocławskiej do roku 1821*, *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 45 (1982), 213.

⁷ Nie była to bynajmniej łatwa sprawa, czego przykładem może być polemika: *Eine Berichtigung einer Berichtigung. Antwort dem Institut für ostdeutsche Kultur- und Kirchengeschichte*, *Nasza Przeszość* 26 (1967), 221—242.

też było już zachętą dla historyków, by brać na warsztat dzieje Opolszczyzny⁸.

W twórczości biskupa W. Urbana Śląsk Opolski nie stanowił osobnego tematu badawczego, jednak niemal z konieczności, przy tematach diecezji wrocławskiej, musiał być uwzględniany. Znalazły się jednak opracowania, które zasadniczo traktowały o naszym terenie, głównie z okresu nowożytnego.

Każdy historyk rozpoczyna swoje prace od zorientowania się w zasobie źródeł. Dla tego celu bp Urban przygotował zbiór rękopisów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu i opublikował go na łamach czasopisma *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* w latach 1965—1968 w łącznej objętości 798 stron⁹. Opublikował także dwa tomy innych pomocy: *katalog dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu. Dokumenty oznaczone sygnaturami alfabetycznymi* (Rzym 1970) oraz *Wykaz regestów dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu* (Warszawa 1970). Regesty kontynuował i sukcesywnie ogłaszał je na łamach *Studiów teologiczno-historycznych Śląska Opolskiego*, wydawanych przez Wyższe Seminarium Duchowne w Nysie. W tych zestawieniach znalazły się liczne streszczenia dokumentów z terenu Opolszczyzny (np. regesty dokumentów parafii w Nysie, cechu rzeźników w Nysie, parafii w Otmuchowie, Paczkowie, Głogówku, Gościćcinie i in.).

Jako najobszerniejszą pracę dotyczącą interesującego nas terenu należy wymienić *Dzieje duszpasterstwa katolickiego w archidiakonacie opolskim i głogowskim w czasach nowożytnych, cz. 1: archidiakoniat opolski*, Warszawa 1975, ss. 324. Praca ta pomyślana została jako udostępnienie tekstów wizytacji archidiakonatu w XVII i XVIII w. (z lat 1652—1720). Niektóre, wcześniejsze, były publikowane przez J. Jungnitta, inne pozostają w rękopisie w Archiwum Archidiecezjalnym. Bogactwo informacji historycznych o parafiach, kościołach i duszpasterzach powinno zachęcić do sięgnięcia po tę publikację. Warto dodać, że w podobny sposób tenże autor opracował archidiakoniat wrocławski (*Z dziejów duszpasterstwa w archidiakonacie wrocławskim w czasach nowożytnych*, Warszawa 1971, ss. 443), do którego należały tereny dekanatów nyskiego, prudnickiego, głucholańskiego i grodkowskiego, a należący dziś do Diecezji Opolskiej.

Materiały wizytacyjne dostarczyły też W. Urbanowi obfitych danych do dziejów polskości w czasach nowożytnych (*Materiały do dziejów polskości na Śląsku w wizytacjach diecezji wrocławskiej do pocz. XVIII w.*, Sl. Kwart. Hist. Sobótka 14: 1959, 149—195). Bardzo pracowicie zebrał autor w protokołach wizytacyjnych drugiej połowy XVII w. wszelkie wzmianki o istnieniu polskich akcentów w życiu kościelnym (duszpaste-

⁸ Specyfika Śląska Opolskiego widziana bywa przez historyków, czego przykładem ostatnio *Dzieje Górnego Śląska w latach 1816—1947*, red. F. Hawranek, Opole 1981, z obszernym wstępem W. Dziewulskiego obejmującego zarys dziejów od X w.

⁹ Biskup W. Urban do tego cennego katalogu nie opracował indeksu. Jest on wynikiem wysiłku H. Richtera przy wsparciu A. Sabischa, wydanej techniką małej poligrafii w Niemczech: *Register der Personennamen zum „Katalog des Erzbischöflichen Diözesanarchivs Breslau. Handschriftliche Bestände“*, Ganderkesee 1973, ss. 117, oraz *Register der Orts-Namen zum „Katalog...“*, Ganderkesee 1975, cz. 1—2, ss. 368.

rze ze znajomością j. polskiego, udzielanie sakramentów, głoszenie kazań, katechizacja, nazwiska, niekiedy dane z bibliotek parafialnych i in.). Zasięgiem swym materiały te obejmują cały Śląsk, z wyodrębnieniem jednak archidiaconatu opolskiego. Podobny cel przyświecał wcześniejszej publikacji *Język polski w duszpasterstwie diecezji wrocławskiej* (Polonia sacra 10: 1958, nr 2, 219—261). Tutaj przyglądnał się autor ustawom synodalnym i księgom liturgicznym diecezji wrocławskiej od początków XIV w. do połowy XX. Mniej tu danych z terenu, więcej o stanie prawnym, ale za to stanowi wspaniałe uzupełnienie powyższego.

Zagadnieniem polskości w życiu Kościoła i pracy duszpasterskiej zajmował się W. Urban w większej liczbie swoich publikacji i to najczęściej przykładów znalazł z terenu Opolszczyzny. Jego dorobek stanowić może bardzo użyteczny wkład do ciągle czekającej jeszcze syntezy tego zagadnienia w dziejach Śląska, a Śląska Opolskiego w szczególności. W swych wysiłkach sięgał do różnych kategorii źródeł, czego wartościowym przykładem jest krótkie opracowanie *Nieznane polskie teksty religijne z biblioteki św. Jakuba w Nysie* (z XVI w.)¹⁰. Przytoczone tutaj przez Urbana teksty modlitw w j. polskim mogą zachęcić do dalszych poszukiwań.

Z nowszych czasów uwagę W. Urbana przyciągnęły modlitewniki, udzielanie katechizacji i kaznodziejstwo w okresie pruskim, znanym ze szczególnie ostrego kursu antypolskiego, przynajmniej jako generalna i konsekwentna linia polityczna. Owocem tych badań są ciekawe opracowania, oparte na szerszej bazie źródłowej: *Rola kościelnych śpiewników i modlitewników w zachowaniu polskiego języka na Śląsku* (Nasza Przeszłość 8: 1958, 231—241) oraz *Polskie kaznodziejstwo i katechizacja we wrocławskiej diecezji w czasach pruskich* (Nasza Przeszłość 17: 1963, 123—186). Pierwszeństwo narracji oddał tutaj autor wymowie źródeł w postaci egzemplarzy modlitewników i śpiewników, sprawozdań szkolnych i parafialnych, ankiet rządowych o używaniu j. polskiego w duszpasterstwie i szkolnictwie, najczęściej z naszego terenu. Fakt cytowania tych artykułów w opracowaniach o XIX-wiecznych sprawach śląskich przez różnych uczonych świadczyć może o trafnym wyborze problematyki oraz jej prezentowaniu. Do tego nurtu można jeszcze dołączyć źródłowe wydanie *Nieznanego tekstu polskiej modlitwy w okresie zarazy na Śląsku w pierwszej połowie XIX wieku* (Wiad. urzęd. Kurii Śl. Opol. R. 19: 1964, 45—47). To bardzo ciekawy dokument z Cyprzanowa k. Raciborza z r. 1831. Przytoczony w całości, stanowi cenny ślad dla historyka.

W dorobku naukowym bpa W. Urbana znajdujemy także nieco mniejszych prac, zajmujących się drobnymi wycinkami tematycznymi. Przykłady takie pozostawił dla dziejów parafii na Opolszczyźnie Gościęcina¹¹ oraz Krasiejowa¹². Metodę zastosował w obu jednakową: od zestawienia najstarszych wzmianek źródłowych, poprzez uszeregowanie informacji w wizytacjach kościelnych, jako najobfitszym źródle dla wieków XVII

¹⁰ Ruch Biblijny i Liturgiczny 9 (1956), nr 1—3, 106—124. Warto dodać, że biblioteka parafialna przy kościele św. Jakuba w Nysie doczekała się swego badacza ks. J. Mańdzuka, którego praca *Biblioteka przy kościele św. Jakuba w Nysie*, Roczniki Biblioteczne 20 (1976), 27—78, 579—660, zawiera także bogatą analizę jej zawartości.

¹¹ Nasza Przeszłość 9 (1959), 249—293.

¹² Colloquium Salutis. Wrocławskie Studia Teologiczne 11 (1979), 187—209.

i XVIII, do nieco liczniejszych dla wieku XIX i XX. Dzięki temu obraz „zewnętrznych” spraw został przygotowany nawet wyczerpująco¹³ Oprócz tych dwu parafii nieco uwagi poświęcił Nysie, siedzibie biskupów wrocławskich. Pozostawił opis dziejów i zmian kościoła św. Jakuba, perły śląskich kościołów (Nasza Przeszłość 36: 1971, 109—133), przybliżył postać wybitnego proboszcza nyskiego Jana Ambrożego Pedewitza (zm. 1705), autora licznych opracowań historycznych dotyczących Nysy i okolicy, właściciela pokaźnej biblioteki (Roczniki Teologiczno-Kanoniczne 3 (1957) z. 2, 241—260).

Można wskazać na jeszcze inne drobne pozycje, które dla ogólnego dorobku na temat przeszłości kościelnej Opolszczyzny mogą okazać się przydatne. Np. przedstawił skład osobowy duchowieństwa dekanatu opolskiego według stanu na rok 1836 (Homo Dei 16: 1947, nr 4, 258—261) na podstawie schematyzmu, ale wskazał przez to na tkwiące w tej kategorii źródeł wielkie możliwości badawcze. Przedstawił sprawę sprowadzenia do Bytomia szarytek w 2 połowie XIX w. przez zasłużonego proboszcza bytomskiego ks. J. Szafranka (Nasza Przeszłość 12: 1960, 25—46). Ukazał niełatwe życie ks. Jana Melza, długoletniego proboszcza w Starym Koźlu i jego zainteresowania historyczne (Wiad. urz. Kurii Śl. Opol. 14: 1959, 389—392). Gdyby jeszcze wyłuskać opolskie tematy w innych pracach, z *Zarysem dziejów diecezji wrocławskiej* (Wrocław 1962) na czele, to obraz zainteresowań badawczych naszym terytorium jest wcale pokaźny.

Na koniec należy jeszcze podkreślić niezwykły pietyzm bpa Urbana wobec kapłanów-repatriantów, którzy po 1945 r. podjęli pracę na całych tzw. Ziemiach Odzyskanych, w tym także na Śląsku Opolskim. Tym kapłanom z archidiecezji lwowskiej, z diecezji łuckiej, pińskiej i wileńskiej poświęcił dwa tomy zebranych ankietowo danych biograficznych¹⁴. O kapłanach pracujących na terenie Diecezji Opolskiej pisał w tomie 2, ustalając liczbę niemal 200, którzy na różnych odcinkach życia diecezjalnego i parafialnego zaznaczyli się w powojennych latach.

Osobno zainteresował się dorobkiem naukowym tychże kapłanów, zarówno profesorów jak i absolwentów Wydziału Teologicznego Jana Kazimierza¹⁵. Dzięki temu wiele danych po prostu ocalało.

¹³ Na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu bp Urban był promotorem prac licencjackich księży Diecezji Opolskiej, którzy sfinalizowali prace z dziejów parafii: J. Surdziel, *Życie religijno-moralne parafii Prószków w latach 1945—1970*; H. Pawluk, *Rzymsko-katolicka parafia M. B. Bolesnej w Kłodnicy. Powstanie i rozwój*; A. Passon, *Zarys dziejów parafii rzymsko-katolickiej p.w. św. Andrzeja i św. Jakuba w Pawłowiczkach*.

¹⁴ *Duszpasterski wkład księży repatriantów w archidiecezji wrocławskiej w latach 1945—1970*, Wrocław 1970, ss. 195; *Duszpasterska siejba kapłanów-repatriantów na Ziemiach Odzyskanych w latach 1945—1970*, Wrocław 1972, ss. 142. O diecezji Opolskiej na str. 9—60.

¹⁵ *Dorobek naukowy księży repatriantów w Polsce w latach 1945—1970*, Homo Dei 39 (1970), nr 3, 232—237; *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie i jego znaczenie dla nauki polskiej w okresie międzywojennym oraz jej organizacji w Polsce Ludowej*, Studia Lubaczoviensia 1 (1983), 20—62. Wielu absolwentów tego wydziału pracowało na terenie Diecezji Opolskiej. Wybitnemu profesorowi ks. Szczepanowi Szydelskiemu, pracującemu przez 10 lat w Seminarium w Nysie poświęcił bp Urban: *Pamięci śp. Księdza Profesora dr Szczepana Szydelskiego (zm. 28 XI 1967)*, Wiad. urzęd. Kurii Śl. Opol. 23 (1968) nr 6, 118—120; także broszurkę *Ks. Prof. Szczepan Szydelski (1872—1967)*, Rzym 1969, ss. 31.

Przyglądając się dorobkowi naukowemu biskupa W. Urbana w odniesieniu do przeszłości kościelnej Śląska Opolskiego ujawnia się nawet częste sięganie do tej tematyki. Pozostawione publikacje nie stanowią jakiegoś spójnego obrazu, ale stanowić mogą bardzo odpowiedni punkt wyjścia do podejmowania w przyszłości dojrzałych syntez. W tym dziele roli biskupa Urbana pominąć nie będzie można.

Wykaz publikacji biskupa W. Urbana dotyczących dziejów Kościoła na Śląsku Opolskim

1. *Duchowieństwo dekanatu opolskiego w 1836 roku*, Homo Dei 16 (1947) nr 4, 182—184.
2. *Katechizacja w gościęcińskiej parafii*, Wrocł. Wiad. kośc. 7 (1952), 18—20.
3. *Katedra św. Jakuba w Nysie*, Wrocł. Tyg. katol. 2 (1954) nr 3.
4. *Jan Feliks Ambroży Pedewitz, nyski bibliofil z XVII wieku*, Spraw. Wrocł. Tow. Nauk. 10 (1955), 24—25.
5. *Nieznane polskie teksty religijne z biblioteki św. Jakuba w Nysie (z XVI w.)*, Ruch biblijny i liturgiczny 9 (1956) nr 1—3, 106—124.
6. *Nieznane polskie teksty religijne z rękopisu biblioteki św. Jakuba w Nysie z XVI w.*, Spraw. Wrocł. Tow. Nauk. 11 (1956) nr 11, 9.
7. *Jan Feliks Ambroży Pedewitz, nyski bibliofil XVII wieku*, Roczn. teol. kanon. 3 (1957) nr 2, 241—260.
8. *Język polski w duszpasterstwie diecezji wrocławskiej*, Polonia sacra 10 (1958) nr 2, 219—261.
9. *Rola kościelnych śpiewników i modlitewników w zachowaniu polskiego języka na Śląsku*, Nasza Przeszość 8 (1958), 231—241.
10. *Ks. Kanonik Jan Melz i jego zainteresowania śląską toponomastyką*, Wiad. Urz. Kurii Śl. Opol. 15 (1959) nr 9, 389—392.
11. *Materiały do dziejów polskości na Śląsku w wizytacjach diecezji wrocławskiej (do początku XVIII wieku)*, Śl. Kwart. hist. Sobótka 14 (1959) nr 2, 149—195.
12. *Polskie kaznodziejstwo i katechizacja w duszpasterstwie w diecezji wrocławskiej w czasach pruskich*, Spraw. z Czyn. Wydawn. TNKUL 14 (1959), 33—34.
13. *Rzymsko-katolicka parafia w Gościęcinie na Opolszczyźnie i jej duszpasterstwo*, Nasza Przeszość 9 (1959), 249—293.
14. *Z dziejów szarytek w Bytomiu i ich duszpasterstwa*, Nasza Przeszość 12 (1960), 25—46.
15. *Polskie kaznodziejstwo i katechizacja we wrocławskiej diecezji w czasach pruskich*, Nasza Przeszość 17 (1963), 123—186.
16. *Nieznany tekst polskiej modlitwy w okresie zarazy na Śląsku w pierwszej połowie XIX wieku*, Wiad. urz. Kurii Śl. Opol. 19 (1964), nr 2, 45—47.
17. *Dorobek naukowy księży repatriantów w Polsce w latach 1945—1970* Homo Dei 39 (1970) nr 3, 232—237.

18. Wykaz regestów dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu, Roczn. Teol. Śl. Opol. 2 (1970), 285—421; Stud. teol. hist. Śl. Opol. 3 (1973), 273—374; 4 (1974), 227—277; 5 (1976), 317—361; 6 (1978), 323—352; 7 (1979), 353—388; 8 (1980), 315—345.

19. Kościół pod wezwaniem św. Jakuba w Nysie, Nasza Przeszłość 36 (1971), 109—133.

20. Duszpasterska siejba kapłanów-repatriantów na Ziemiach Odzyskanych w latach 1945—1970, Wrocław 1972.

21. Z dziejów duszpasterstwa katolickiego w Archidiecezji Opolskiej i Głogowskiej w czasach nowożytnych. Cz. 1: Archidiecezja Opolska, Warszawa 1975.

22. Zarys dziejów duszpasterstwa w parafii Krasiejów na Opolszczyźnie, Colloquium Salutis. Wrocławskie Studia Teologiczne 11 (1979), 187—209.

23. Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie i jego znaczenie dla nauki polskiej w okresie międzywojennym oraz jej organizacji w Polsce Ludowej, Studia Lubaczoviensia 1 (1983), 20—62.